

kralja Aleksandra 1934, ocene Stojadinovićeve politike, ocene dvadesetsedmo-martovskih događaja u Jugoslaviji 1941, zatim o uticaju zbivanja u Jugoslaviji u martu i aprilu 1941. na odgađanje pohoda nemačke vojske na Sovjetski Savez i dr. U većini takvih slučajeva autor dublje analizira i ističe jedno stano-vište i sam se tako opredeljuje kao što je slučaj kod poslednjeg pitanja.

Dr Sundhaussen nepristrasno oslikava okupatorsku politiku u zemljama Jugo-slavije i zločine nemačkih nacista, drugih okupatora i njihovih saradnika. Prilikom navođenja cifara o poginulim u Jugoslaviji koristi se ciframa prihva-ćenim od istoričara na Zapadu, na primer navodi da su nemački nacisti streljali u Kragujevcu u oktobru 1941. dve do tri hiljade građana.

U celom tekstu dr Sundhaussen ističe i osvetljava progresivnu ulogu radničkog i demokratskog pokreta u vođenju jugoslovenskog društva napred, i ukazuje na nezamenjivu ulogu Josipa Broza Tita u građenju istorije naroda Jugoslavije u vremenu koje ta knjiga obrađuje.

Ta naučno obrađena knjiga mnogo će doprineti afirmaciji Jugoslavije kao važnog činioca u borbi za mir i za ravnopravne odnose među narodima u svetu.

Dušan Lukač

RADNIČKI POKRET LABINŠTINE 1921—1941. sa širim osvrtom na Istru, Labin—Rijeka 1981, 394 str.

Odbor za proslavu 60-godišnjice Labinske republike i Proštinske bune i Radničko sveučilište — Narodni muzej Labin izdali su 1981. godine knjigu s naslovom »Radnički pokret Labinštine 1921—1941« sa širim osvrtom na Istru (zapravo drugi broj Labinskog zbornika) — zbornik radova sa znanstvenog skupa posvećenog 60. godišnjici Labinske republike i Proštinske bune. Znanstveni skup održan na početku ožujka 1981. godine pod pokroviteljstvom CK SKH organizirali su Radničko sveučilište — Narodni muzej Labin u suradnji s Arhivom Hrvatske iz Zagreba, Centrom za historiju radničkog pokreta i NOR-a Istre, Hrvatskog primorja i Gorskog kotara, Historijskim arhivom, Zavodom za povijesne i društvene znanosti Istraživačkog centra Jugoslavenske akademije, te Muzejem revolucije iz Rijeke, sa Centro di ricerche storiche dell'Unione degli Italiani dell'Istria e di Fiume iz Rovinja, Historijskim arhivom i Katedrom Čakavskog sabora iz Pazina, Institutom za savremenu istoriju iz Beograda, Institutom za zgodovino delavskega gibanja iz Ljubljane, Istituto regionale per la storia del movimento di liberazione nel Friuli—Venezia Giulia iz Trsta, te Muzejem narodne revolucije iz Pule. Na skupu su pročitana 32 saopćenja razvrstana u pojedine teme, a zatim i objavljena. Nakon uvodnog izlaganja Eme Derossi-Bjelajac, u kojem je iznijela značenje skupa i povijesnih tema o kojima će se govoriti, slijedile su Labinske teme do 1921. godine. U njima pet autora govori o toj problematici. To su: Vlado Oštrić sa člankom »Labinština u istarskom radničkom pokretu 19. i početkom 20. stoljeća«, Renato Martinčić—Tulio Vorano s radom »Prilozi poznavanju štraj-

kova labinskih rudara«, Lucijan Mohorović s prilogom »Radnička potporna bolesnička društva i javno-zdravstvene prilike u Labinštini u drugoj polovini 19. stoljeća«, Marino Budicin s radom »Radnički i socijalistički pokret u Labinu u godinama 1900—1907. u socijalističkim novinama 'Il lavoratore', Trst i 'Il proletario', Pula ('La terra d'Istria')«, te Jakov Jelinčić sa člankom »Pregled arhivske građe u Historijskom arhivu Pazin koja se odnosi na područje Labinštine za razdoblje od 1918. do 1941. godine«. Ti su autori uglavnom ili dali nove podatke iz tema koje su obradili, ili su prezentirali do sada neispitane podatke za naslovljene teme, ili su iskazali pregled izvornih dokumenata o području Labinštine između dva svjetska rata. Svi su ti prilozi korisni kao analiza problematike razvoja Labinštine i radničkog pokreta u njoj do 1921. godine, odnosno daju uvid u građu. Nakon toga slijedi blok Istarske teme do 1921. godine s ovim prilogima: Elio Apih, Položaj istarskog sela u 19. stoljeću; Ljiljana Trampuž, Ustanovitev JSDS v Istri; Boris Gombač, Migracije prebivalstva v Trst s posebnim povdankom na premikih istarskega populacijskega potencijala (1890—1918) — u kojima su autori na osnovi dostupne literature i vlastitih istraživanja izvorne građe dali glavne pravce ekonomskog razvoja Istre do 1921. godine posebno istaknuvši položaj najvećeg dijela njezinog stanovništva — seljaštva, zatim radničkog pokreta, osobito njegova političkog dijela u Jugoslavenskoj socijaldemokratskoj stranci Istre, te problem iseljavanja istarskog stanovništva u Trst, taj značajni privredni centar. Labinske teme 1921—1941. godine imaju veći broj priloga: Branko Đukić radom »Labinska republika u savremenoj jugoslavenskoj historiografiji« pokušao je dati kritički pregled rezultata historiografije — uglavnom većih radova ili enciklopedijskih jedinica, a Mirko Jurkić u članku »Neki pravni aspekti optužnice i presude labinskim rudarima u procesu u Puli 1921. godine« dao je prikaz te dimenzije sudskog postupka protiv labinskih rudara nakon slamanja Labinske republike. Luciano Giuricin piše na temu »Radnički pokret Labinštine u listu 'Il lavoratore' u razdoblju 1921—1925. godine« pregledni članak o zbivanjima i događajima u spomenutom razdoblju na Labinštini u svjetlu napisa iz toga lista, čime upućuje na te izvorne materijale. Davor Mandić radi slično u članku »Labinština između dva rata u istarskoj štampi«. Anna Millo i Annamaria Vinci dale su rezime podataka na temu »Anonimno ugljenokopno društvo 'Raša' od osnutka do 1929. godine«. Poprativši ih bilješkama, Anna Millo nastavila je te podatke o tom labinskom rudniku u prilogu »Privredno-financijska kretanja u anonimnom ugljenokopnom društvu 'Raša' u desetljeću 1930—40«. U posebnom prilogu na temu položaja radnika u Labinštini — »Položaj radnika i organizacija rada u ugljenokopima 'Raše' (1930—1940. god.)« Annamaria Vinci dala je pregledan članak, koristeći se literaturom i obradivši izvorne dokumente za svoju temu. Luciano Giuricin u članku »Zdravstvene prilike rudara 'Raše' tridesetih godina ovog stoljeća« — upotpunio je analizu položaja raških rudara. Zatim slijede Istarske teme 1921—1941. godine s ovim prilogima: Daniela Milotti piše o razvoju istarske poljoprivrede u članku »Prilog povijesti istarske poljoprivrede između 1918. i velike krize 1929«, također na osnovi literature i istraživanja izvora. Lorena Vanello nastavlja tu problematiku sa člankom »Razmišljanja o istarskoj poljoprivrednoj stvarnosti u osvjet 30-ih godina«. Silva Bon-Gherardi na osnovi arhivskih dokumenata obradila je »Ustrojstvo fašističkog režima u Istri« u razdoblju 1925—1933. godine, u vremenu kad se taj režim u Istri (i u Italiji) konsolidirao i naglo rastao. Herman Buršić obradio je temu »Provala organizacija i članova KPI

između dva svjetska rata u južnoj Istri«, navodeći poimence mnoge članove KP i njihova suđenja pred fašističkim sudovima već od 1921. godine nadalje. Bruno Flego i Ottavio Paoletić obrađuju temu »Istarski antifašistički emigranti i građanski rat u Španjolskoj 1936—1939«, te na osnovi istraživanja u zemlji i inozemstvu dopunjuju dosadašnje podatke o Istranima, sudionicima te borbe španjolskog naroda za slobodu a protiv fašizma. Antun Crnobori u članku »Prosvjetno-obrazovna kretanja u Istri između dva svjetska rata prema listovima 'L'azione' i 'Corriere Istriano'« obrađuje problematiku školstva kao sredstva denacionalizacije hrvatskog i slovenskog stanovništva Istre u tom razdoblju. Zatim su, na kraju toga bloka tema, O. Paoletić i B. Flego opisali »'Crveno dvogodište' u Puli i okolici«, tj. 1920. i 1921. godinu, služeći se literaturom i istraživanjem izvornih materijala. U bloku »Biografske teme« obrađeni su život i djela nekoliko istaknutih sudionika radničkog pokreta Labinštine i Istre. Antonio Miculian u članku »Neke istaknute ličnosti labinskog radničkog pokreta« piše na osnovi literature, arhivskih izvora i memoarske građe o Pavlu Bučiću, Dinku Bičiću, Josipu Verbancu, Jakovu Milevoju, Antonu Župičiću, Mati i Marinu Liculu, Ermenegildu Stembergeru. Petar Strčić obradio je pomalo kontroverznu ličnost u članku »Delio Zustovich i revolucionarni pokret u Istri između dva svjetska rata«. L. Giuricin i G. Scotti napisali su biografije Francesca da Gioza, Dagoberta Marchiga, Giovanni-Ivana Pipa, Giovannija Tonettija, L. Giuricin piše o Aldu Negriju, a B. Flego i O. Paoletić o španjolskom borcu Riccardu Rohreggeru-Richardu. Na kraju je u kratkim naznakama objavljena diskusija u kojoj su sudjelovali B. Flego, K. Horvatin, O. Paoletić, L. Giuricin, V. Oštrić, S. Cvetković, L. Mohorović, P. Strčić i T. Vorano.

Ovaj Labinski zbornik, u kojem su objavljene i fotografije pojedinih događaja ili ličnosti spomenutih u tekstovima, može se reći svojim priložima produbljuje naša saznanja o događajima i ličnostima vezanim uz Labinsku republiku 1921. godine — time što daje nove podatke o događajima što su joj prethodili, kao i onima koji su slijedili, pa tako ukazuje na njihovu uvjetovanost i njihove rezultate i posljedice.

Bosiljka Janjatović

GROBINŠTINA U RADNIČKOM POKRETU I REVOLUCIJI,
Rijeka 1981, 462 str. + 52 slikovna priloga

Centar za historiju radničkog pokreta i NOR-a Istre, Hrvatskog primorja i Gorskog kotara iz Rijeke u suradnji s društveno-političkim organizacijama i mjesnim zajednicama Grobinštine, u svom posebnom izdanju (sv. 13), zapravo zborniku radova, s naslovom Grobinština u radničkom pokretu i revoluciji, kao rezultat svojih dugogodišnjih nastojanja da obradi i tu problematiku, dao je novi prilog interpretiranju revolucionarnog radničkog pokreta i revolucije u Hrvatskoj i Jugoslaviji. Taj se pokret, kao i revolucija, razvijao u skladu s tokovima borbe radničke klase i ostalih radnih slojeva u cijeloj zemlji, ali je imao i svojih posebnosti, kojima je u tom zborniku radova dana potrebna